

Boekbesprekingen

G.M. Sherring-Lucas, P.A. Martin. *Attachments for prosthetic dentistry. Introduction and application.* 84 bl., 156 afb. London: Quintessence Publishing Co. Ltd, 1994. Prijs DM 58,00. ISBN 1 85097 036 X.

De auteurs beschrijven de diverse mogelijkheden die het assortiment precisieverankeringen van Cendres & Métaux te bieden heeft aan de hand van schematische illustraties. Het boek is een beknopte, handzamere versie van het veel uitgebreidere Cendres & Métaux-handboek. Dezelfde illustraties worden gebruikt. De verschillende tandtechnische verrichtingen, van modelfabricage en -analyse tot aan het solderen van diverse legeringen en het aanbrengen van de attachments in de prothetische restauraties, passeren de revue.

Het boek bestaat uit twee delen. In het eerste deel komen het benodigde tandtechnische instrumentarium en de materialen aan de orde, alsmede de gebruikte technieken bij prothetische rehabilitaties met behulp van precisieverankeringen. De eigenschappen van de diverse attachments komen in schematische vorm overzichtelijk aan bod. Helaas hebben de auteurs weinig aandacht voor de klinische overwegingen die tot de keuze van een bepaald attachment leiden. Wanneer intracoronair, extracoronair, rigide of flexibel verankeren? Welke klinische variabelen spelen een rol?

In deel twee worden de meer specifieke tandtechnische handelingen voor alle in het assortiment van Cendres & Métaux voorkomende verankeringen groepsgewijs beschreven.

De auteurs richten zich primair op tandtechnici met een beperkte kennis van precisieverankeringen. Voor hen is dit boek als oriëntatie dan ook interessant, voor tandartsen in mindere mate.

M.S. Cune, Maarsse

D. Buser, Ch. Dahlin, R.K. Schenk. *Guided bone regeneration in implant dentistry.* 270 bl., 280 afb. Chicago: Quintessence Publishing Co. Inc., 1994. Prijs DM 280,00. ISBN 0 86715 249 4.

Guided Bone Regeneration in implant dentistry is een fraai boekwerk dat het gebruik behandelt van membranen voor regeneratie van alveolaire botdefecten. Barrière-membranen zijn in het begin van de jaren tachtig in de tandheelkunde ontwikkeld om ingroei van bijvoorbeeld epitheel tegen te gaan bij het herstel van parodontale defecten. Membranen zijn daarna onderzocht en met succes toegepast voor herstel van alveolaire botdefecten, al of niet in combinatie met tandheelkundige implantaten.

De procedure voor Guided Bone Regeneration (GBR) gaat als volgt: na vrijleggen en schoonmaken wordt het botdefect bedekt (als het ware overkoepeld) met een membraan, zodanig dat deze aan de randen contact maakt en de contour van het alveolaire bot wordt hersteld. Onder het membraan bevindt zich dus ruimte waarvan deze zelf de buitenste wand vormt en het bot (defect) de overige wanden. De ruimte vult zich aanvankelijk met bloed. Het stelsel reorganiseert zich, net

als bij de fractuurgenezing, en wordt omgebouwd tot bot. Het membraan voorkomt daardoor ingroei van ander weefsel; alleen botweefsel kan ingroeien. Het regeneratieproces duurt minimaal drie tot negen maanden, afhankelijk van de grootte van het defect.

GBR kan men toepassen bij het plaatsen van tandheelkundige implantaten in alveolaire botdefecten of bij een geresorbete processus alveolaris. Dit heeft diverse voordelen. Men gebruikt het implantaat als 'tentstok' ter voorkoming van membraan-collaps. Tevens kan men het implantaat adequaat plaatsen, dat wil zeggen prothetisch gezien zo ideaal mogelijk, zonder rekening te houden met het botdefect. Het bot groeit vanzelf rondom het implantaat. Het boek beschrijft de procedure en illustreert deze met diverse klinische voorbeelden. Naast de toepassing gaat men ook uitvoerig in op het basisprincipe van de GBR. De keuze van het membraanmateriaal krijgt vanzelfsprekend veel aandacht. Hoewel ook andere, resorbeerbare materialen zijn onderzocht, gebruikt men bij voorkeur het gelaagde polytetrafluoro-ethyleen, dat niet resorbeerbaar is. In het midden is het membraan ondoorlaatbaar. Aan de randen is het poreus, zodat weefselingroei mogelijk is en het membraan goed wordt gefixeerd en gestabiliseerd blijft.

In het boek worden vrijwel alle facetten besproken van de toepassing van membranen in combinatie met implantaten, zoals behandelingsplanning, flap design, immediate en late plaatsing van implantaten, plaatsen van implantaten in de sinus maxillaris en evaluatie van verkregen klinische resultaten.

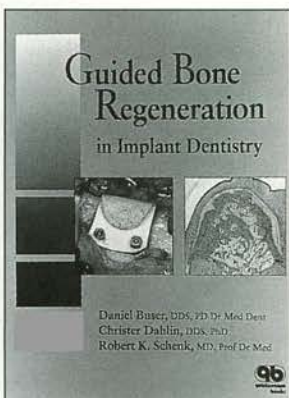
Complicaties (en de behandeling ervan) worden echter nauwelijks getoond. Dat is daarom jammer omdat ze regelmatig voorkomen, vooral in handen van 'beginners'. Uit eigen ervaring weet de recensent dat de procedure gevoelig is voor 'manipulatie-fouten'. De auteurs vermelden zelfs 50% complicaties uit hun beginperiode, daarna wordt het veel minder. Het boek biedt echter zoveel informatie dat dit punt van kritiek ruimschoots wordt goed gemaakt. De histologische, klinische en andere illustraties zijn stuk voor stuk van uitmuntende kwaliteit; een ware streling voor het oog. Het boek wordt van harte aanbevolen voor iedere clinicus (en student) die interesse heeft in de recente mogelijkheden van de tandheelkundige implantologie.

G.L. de Lange, Amstelveen

C.E. Misch. *Contemporary implant dentistry.* 779 bl., geïll. St. Louis: Mosby Year Book Inc., 1993. Prijs £ 100.50. ISBN 0 8016 6073 4.

Zoals de titel aangeeft, is het de bedoeling van de auteur geweest om een eigentijds boek op het gebied van de orale implantologie uit te brengen. Het boek is opgebouwd uit drie onderdelen: diagnose en behandelingsplanning, basale fundamentele wetenschap en ten slotte chirurgische en restauratieve aspecten.

In het eerste deel wordt uitgebreid ingegaan op terminologie, medisch vooronderzoek en indicatiestelling. Opvallend hierbij is dat de auteur een eigen omvangrijke classificatie hanteert met betrekking tot kaakresorptie. Zowel de edentate onder- als de bovenkaak worden onderverdeeld in zones met elk een eigen resorptie-typing. Met betrekking tot de botdichtheid hanteert de auteur eveneens een eigen classificatie met vier typingen van botkwaliteit. De voor bovenstaande

criteria veel gebruikte Cawood- en Zarb-classificaties worden in het boek niet genoemd.

In het tweede deel wordt veel aandacht besteed aan wetenschappelijk onderzoek naar biomaterialen en biomechanica met betrekking tot implantologie. Ook worden in dit deel van het boek de toegepaste anatomie en fysiologie van alle relevante peri-orale structuren beschreven. Het tweede deel wordt afgesloten met een hoofdstuk over farmacologie.

In het derde deel van het boek worden de diverse implantaatvormen beschreven. Opvallend is dat enkele in onbruik rakende implantaatsystemen, zoals het subperiostale frame en de bladimplantaten, uitgebreid worden beschreven (56 pagina's). De transmandibulaire en de éénfase-cilinderimplantaten komen daarentegen helemaal niet aan de orde.

De hoofdstukken over de prothetiek richten zich vooral op de vaste brugconstructies. Uitneembare voorzieningen worden zijdelings beschreven. Pre-implantologische operatieve technieken met behulp van autologe bottransplantaten worden in twee aparte hoofdstukken voor de maxilla, maar slechts beknopt voor de mandibula beschreven. In dit deel is tevens een katern opgenomen met zestien pagina's kleurenillustraties. De overige illustraties in het boek zijn in zwart-wit en van wisselende kwaliteit. De leesbaarheid van het boek wordt enigszins bemoeilijkt door een onduidelijke hoofdstukindeling.

Samenvattend kan worden gesteld dat in dit omvangrijke boek vele facetten van de orale implantologie worden behandeld. De auteur geeft in het boek een eigen visie op de implantologie, die afwijkt van de visies van vele andere auteurs. Voor diegenen die juist daarin geïnteresseerd zijn, kan dit boek een waardevolle aanvulling betekenen.

R.H.K. Batenburg, Haren

R.G. Jagger, J.F. Bates, S. Kopp. *Temporomandibular joint dysfunction. The essentials.* 106 bl., geïll. Oxford: Butterworth-Heinemann Ltd., 1994. Prijs £ 14.99. ISBN 0 7236 1015 0.

Zoals de titel doet vermoeden geeft deze uitgave in eenvoudige bewoordingen en korte hoofdstukken de student tandheekunde en de tandarts algemeen-practicus informatie over de belangrijkste aspecten van temporomandibulaire dysfuncties (TMD). Met de door de auteurs gemaakte keuzen kan de lezer een eerste kennismaking met het onderwerp op verantwoorde wijze ondergaan.

De introductie beschrijft epidemiologische aspecten en symptomatologie. De pathofysiologie van kaakgewrichtsknappen, bewegingsbeperking en pijn vanuit het kaakgewricht en/of de kauwspieren komen aan de orde.

In het volgende hoofdstuk wordt de functionele anatomie van het kaakgewricht en de kauwspieren aangestipt. De innervatie en vascularisatie van de diverse structuren komen eveneens aan de orde. Dit hoofdstuk eindigt met een korte beschrijving van de bewegingen van de onderkaak. In het hoofdstuk over etiologie komen onder andere bruxisme en occlusiestoornissen aan de orde. Relatief veel aandacht krijgen de onderwerpen anamnese, onderzoek en differentiële diagnostiek. Hoewel geen volledigheid wordt nagestreefd, is de geboden informatie voldoende voor de eerste opvang van TMD-patiënten in de algemene praktijk, vooral waar een suggestie wordt gedaan voor screening. Het beschreven onderzoek van het kauwstelsel betreft het actief bewegen, de palpatie en het onderzoek van de occlusie. Hierna volgt een hoofdstuk over behandeling. De auteurs kiezen voor het – thans algemeen aanvaarde – uitgangspunt dat irreversibele behandelingen dienen te worden vermeden. Fysiotherapeutische interventies, correctie van occlusie door inslijpen en

spalktherapie, alsmede farmacologische ondersteuning en chirurgische behandeling komen aan de orde. Ook de soms noodzakelijke prothetische vervolgbehandeling wordt aan de orde gesteld.

Dit boek moet worden gezien als een introductie op het complexe probleem van de temporomandibulaire dysfuncties en orofaciale pijn. Een aantal hoofdstukken (anatomie, onderzoek) is voorzien van een aantal eenvoudige illustraties. Aan het eind volgen vier appendices met daarin de diagnostische classificaties van de International Headache Society, de American Academy of Orofacial Pain, de constructie van een occlusale spalk met een bijbehorende gebruiksinstructie voor de patiënt en oefeningen voor de kauwspieren.

Dit boek voldoet in een behoefte aan compacte informatie over dit onderdeel van de tandheelkunde.

M.H. Steenks, Groenekan

B.M. van Amerongen, G. Bevan. *Oral economic surveys: basic methods.* Herziene 1e druk. 90 bl. Amsterdam: Key Figure, 1994. Prijs f 60,00. ISBN 90 5259 008 7.

Bij het in kaart brengen van de mondgezondheid van bevolkingsgroepen wordt gebruik gemaakt van epidemiologische, demografische en financiële variabelen. Om een vergelijking te kunnen maken tussen de mondgezondheid van diverse bevolkingsgroepen uit verschillende studies is het essentieel dat de gehanteerde variabelen gestandaardiseerd zijn, betrouwbaar gemeten kunnen worden en valide zijn. Dit boek classificeert deze variabelen en beschrijft protocollen, die als uitgangspunt kunnen dienen bij het verzamelen van gegevens op het terrein van de mondgezondheid en de tandheelkundige gezondheidszorg. Allereerst worden de te meten variabelen ('basic data and indicators') in kaart gebracht. Vervolgens worden protocollen beschreven voor het uitvoeren van studies naar: 1. de mondgezondheid van bevolkingsgroepen; 2. praktijkprofielen (de wijze waarop een tandarts de tijd in de praktijk besteedt); en 3. de relatieve kosten van tandheelkundige verrichtingen.

Het boek, bedoeld voor gebruik door tandheelkundige epidemiologen, beleidmakers en belangenverenigingen van tandartsen, is overzichtelijk en gedetailleerd opgezet.

E.H. Verdonchot, Nijmegen

H.M.Y. Koomen, J.B. Hoeksma. *Kinderen met een schisis. Over de gevolgen van een aangeboren lip- en gehemelte-spleet.* 119 bl. Amsterdam: Uitgeverij Boom B.V., 1994. Prijs f 22,50. ISBN 90 5352 171 2.

In dit boek worden de ervaringen beschreven in 35 gezinnen waar een baby met een lip-, kaak- en gehemelte-spleet is geboren. Gedurende het eerste anderhalfjaar na de geboorte van het kind met schisis zijn ouders en kinderen regelmatig bezocht door een groep onderzoekers van de vakgroep Kinder- en Jeugdpsychologie van de Vrije Universiteit te Amsterdam. Vooral de ouders worden aan het woord gelaten met betrekking tot hun gevoelens en ervaringen gedurende het eerste levensjaar van hun kind.

In hoofdstuk 2 worden de reacties van de ouders rondom de geboorte beschreven. De confrontatie, de gevoelens, het schuldgevoel, de acceptatie en de erkenning komen hier aan de orde. Verder wordt ingegaan op de ontstaanswijze van schisis en de diverse soorten schisis.

In hoofdstuk 3 staan de reacties beschreven van de omge-

ving, te weten familie en vrienden. De confrontatie met de buitenwereld en het belang van het contact met andere ouders van een kind met schisis worden belicht. In het theoretische deel wordt besproken welke specialismen vertegenwoordigd zijn in een schisisteam.

Hoofdstuk 4 is meer praktisch van aard. Hierin worden problemen en ervaringen met de voeding besproken. Informatie over spenen, orthodontische plaatjes en het eten van vast voedsel wordt gegeven.

In hoofdstuk 5 komt de lipsluiting aan de orde, de zorg van de ouders omtrent de operatie, de ziekenhuisopnamen en de reacties na de lipsluiting.

In hoofdstuk 6 bespreekt men de palatumsluiting, waarbij veel meer de reacties van de kinderen, die zich nu meer bewust zijn van hun omgeving, naar voren komen.

In hoofdstuk 7 is beschreven hoe de ouders terugkijken op het afgelopen jaar. Ten slotte wordt in het laatste hoofdstuk beschreven wat zij van de toekomst verwachten en in hoeverre zij bezorgd zijn over de eventuele afwijkingen bij een volgend kind.

Dit boek is op heldere wijze geschreven, makkelijk leesbaar en overzichtelijk ingedeeld. Het is zeer geschikt voor ouders van kinderen met schisis, omdat ze zichzelf hierin zeer zeker herkennen. Verder is het ook de moeite waard voor familie en hulpverleners die omgaan met kinderen met schisis. In het boek is niet beschreven hoe een kind met schisis behandeld moet worden, daar dit afhankelijk is van de werkwijze van het schisisteam waar het kind is aangemeld.

V.M.F. Borstlap-Engels, Nijmegen

G. Danhof, H.H.F.I. van Breugel, J. Hesselink, H.A.J. Oudhof. *Lasertherapie in de tandheelkundige praktijk*. 2e druk. 228 bl., geïll. Oisterwijk: Uitgeverij van den Boogaard, 1994. Prijs f 152,50. ISBN 90 6523 089 0.

Behandeling met lasers vindt vooral plaats in de chirurgie, de oogheelkunde en de dermatologie. In het algemeen betreft het hier hoge-energielasers voor snijden, verdampen, coaguleren en fotodynamische therapie.

Het boek van Danhof c.s. behandelt een geheel andere toepassing van laser, namelijk de lage-energielasers (softlasers) waarbij bovengenoemde hoge-energie-effecten te verwaarlozen zijn.

Het inleidende hoofdstuk geeft een goed overzicht van de ontstaansgeschiedenis van laser. De bijdrage van een ten opzichte van de eerste editie nieuwe auteur, de fysicus dr.ir. H.H.F.I. van Breugel, is zeer verduidelijkend. De overige hoofdstukken in deel I van het boek geven een inzicht in de algemene werking en de (micro-)biologische effecten van laser. Hier wordt overigens voor het eerst het gemis gevoeld van een meer omvangrijke, algemeen biologische beschouwing, mede omdat het boek, zoals al genoemd, uitsluitend de softlaser behandelt.

Deel II, ongeveer twee derde van het boek, is praktisch van opzet en geschreven door de collegae tandartsen J. Hesselink en dr. H.A.J. Oudhof. Er is sprake van enige overlap met deel I, vooral op het terrein van de invloed op biologische systemen. Het is jammer dat in het hoofdstuk 'Laser behandelprotocollen' wordt nagelaten het laserprotocol te plaatsen in een meer algemeen behandelingsprotocol waarin de laserbehandeling een ondersteunende rol kan spelen. De lezer krijgt zo het idee dat de softlaserbehandeling 'zaligmakend' is. Het is een gemis dat bij de, zeer talrijke, besproken indicatiegebieden – o.a. dentogene abscessen, alveolitis, anesthesie, aften, cariës en doorbraakklachten – goede literatuurverwijzingen ontbre-

ken. Buiten kijf staat dat het boek fraai is uitgegeven en van goede illustraties is voorzien.

J.A. Baart, Amsterdam

M.S. Duggal, M.E.J. Curzon, S.A. Fayle, et al. *Restorative techniques in paediatric dentistry. An illustrated guide to the restoration of extensively carious primary teeth*. 124 bl., 380 afb. London: Martin Dunitz Publishers, 1995. Prijs £ 39.95. ISBN 1 85317 197 2.

In de vorm van een atlas-editie, rijkelijk geïllustreerd met foto's van een goede kwaliteit, wordt de behandeling van sterk carieuze melkelementen beschreven. De auteurs hanteren daarbij het uitgangspunt dat men bij restauratie van de melkdentitie moet streven naar een éénmalige behandeling tot aan de wisselfase. Behandeling met amalgaam en composiet in het posterieure gebied wordt derhalve niet beschreven: de auteurs hebben in geval van diep carieuze melkelementen een voorkeur voor behandeling met nikkel-chroom kroontjes. Voor glasionomeercementen is alleen plaats ingeruimd als tijdelijk restauratiemateriaal.

Na een hoofdstuk over behandelingsplanning worden lokale anesthesie en het gebruik van kofferdam uitgebreid besproken. Ook de endodontische behandeling van melkelementen wordt inzichtelijk gemaakt. De conclusie dat een 1/5-verdunning van formocresol nog steeds het medicament van keuze is, zal in Nederland wel wat vraagtekens oproepen. Een vraagteken dient ook geplaatst te worden bij de indicatie pulpectomie en de interpretatie van de röntgenologische resultaten. Vervolgens wordt de vervaardiging van de nikkel-chroom kroon besproken.

Naast foto's van de belangrijkste stappen zijn in elk hoofdstuk praktische tips opgenomen. De besproken theorie wordt ten slotte in drie casussen uitgewerkt tot individuele behandelingsplannen. Uit de opzet en de stijl van het boek blijkt duidelijk dat de auteurs over een ruime klinische ervaring beschikken. Het boek is dan ook een plezier om te lezen en het mag in de boekenkast van de in de behandeling van kinderen geïnteresseerde tandarts zeker niet ontbreken.

K.L. Weerheijm, Amsterdam

Th.P. Serene, J.D. Adams, A. Saxena. *Nickel-titanium instruments. Applications in endodontics*. 120 bl., 222 afb. St. Louis: Ishiyaku EuroAmerica Inc., 1995. Prijs \$ 35.00. ISBN 1 56386 031 7.

Endodontische instrumenten worden traditioneel vervaardigd van roestvrij staal. De geringe elasticiteit van dit materiaal is echter een nadeel bij de reiniging en vormgeving van gekromde kanalen. De laatste jaren is, vooral in de Verenigde Staten, veel ervaring opgedaan met alternatieve materialen, vooral met nikkel-titaniumlegeringen. Dit laatste materiaal, ook wel nitinol of NiTi genoemd, is bekend vanwege zijn extreme elasticiteit, biocompatibiliteit en grote weerstand tegen metaalmoeheid. Verscheidene fabrikanten hebben wortelkanaalinstrumenten van nikkel-titaniumlegeringen voor zowel hand- als mechanische preparatie van het wortelkanaal op de markt gebracht. Het hier beschreven boekje fungeert als catalogus en gebruiksaanwijzing voor deze nieuwe instrumenten.

In drie hoofdstukken wordt achtergrondinformatie over het materiaal en zijn specifieke eigenschappen gegeven en wordt aangegeven hoe men instrumentbreuk kan voorkomen. Een interessante eigenschap van nikkel-titanium is dat bij verhitting boven 125 °C (autoclaaf!) de oorspronkelijke structuur

wordt hervonden, zodat kleine deformaties ongedaan worden gemaakt. Hierdoor wordt de levensduur van deze instrumenten verlengd.

De overige zes hoofdstukken zijn gewijd aan instructies voor het gebruik van de instrumenten. Zowel handmatige als mechanische preparatie van het wortelkanaal is mogelijk en van alle verkrijgbare instrumenten worden ontwerp en gebruik kort beschreven. Aan de hand van geëxtraheerde elementen en klinische voorbeelden wordt duidelijk gemaakt dat gekromde kanalen goed en veilig zijn te prepareren tot een diameter die met roestvrij stalen instrumenten door velen als gekkenwerk zal worden bestempeld: de kanalen van mesiale wortels van ondermolaren en van mesiovestibulaire wortels van bovenmolaren worden zonder probleem tot hoofdvijsl nr. 40 geprepareerd! De auteurs geven, zonder overigens een voorkeur voor een bepaald merk of vijltype uit te spreken, duidelijke gebruiksaanwijzingen en dat maakt dat dit boek waardevol is voor diegene die overweegt over te stappen op NiTi-instrumenten. Het ontbreken van een prijsverzicht van de verschillende instrumenten is een gemis, omdat de ervaring leert dat deze instrumenten vooralsnog drie- tot zesmaal meer kosten dan die van roestvrij staal.

Veel van de beschreven instrumenten zijn van Amerikaans fabrikaat en vaak moeilijk in Nederland verkrijgbaar. Hier zal waarschijnlijk snel verandering in komen, want ook Europese fabrikanten zijn in de weer om hun assortiment uit te breiden met NiTi-instrumenten. Al met al biedt dit boek een aardige kennismaking met een nieuw produkt in de endodontie; een produkt dat nog volop in ontwikkeling is, maar een grote belofte voor de toekomst inhoudt.

M.J.H. de Cleen, Amsterdam

W.A.M. van der Kwast, C.E.L. Carels, A.W. Carlée, et al, red. *Het Tandheelkundig Jaar 1995*. 238 bl., geïll. Houten/Zaventem: Bohn Stafleu Van Loghum, 1995. Prijs f 116,75. ISBN 90 313 1832 9.

De zestiende uitgave van *Het Tandheelkundig Jaar* bevat weer een groot aantal bijdragen met informatie en tips die rechtstreeks bij de patiëntenbehandeling kunnen worden gebruikt. Veel aandacht wordt geschonken aan de conserverende tandheelkunde. Naast een aanprijzing voor het prepareren met laser en een beschouwing over de kaasmolaar, wordt er een verhelderend overzicht gegeven van de risico's van amalgaamvullingen. Galvanisme, allergie en toxiciteit passeren de revue. Verder een inventarisatie van de voor- en nadelen van tandkleurige restauratiematerialen, waaruit onder meer naar voren komt dat meervlaks-composietrestauraties nog altijd niet zijn geïndiceerd in het posterieure gebied. Meer materiaalkundig getint zijn de bijdragen over slijtagemechanismen bij composietrestauraties en afgifte van fluoride uit glasionmeercementen.

Op kaakchirurgisch terrein komen op inzichtelijke wijze aan de orde de mogelijkheden tot absolute verhoging van de processus alveolaris in de boven- en onderkaak, al dan niet gecombineerd met implantaten. Voorts wordt een hoopgevende ontwikkeling geschetst van de technieken om botvermeerdering te bewerkstelligen bij geheel of gedeeltelijk edentate patiënten bij wie door anatomische contra-indicaties anders geen implantaten kunnen worden geplaatst. Op het grensvlak met de orthodontie ligt een bijdrage over recente inzichten in de behandeling van schisis. De orthodontie is ook vertegenwoordigd door een analyse van de IOTN- en PAR-indices voor objectieve bepaling van behandelingsbehoefte en -resultaat. Richting parodontologie gaat het verhaal over het

omgaan met gingivarecessies bij orthodontische behandeling. De technieken en bruikbaarheid van bacteriologische tests en gingiva-epithesen zijn twee andere onderwerpen op parodontologisch gebied.

De prothetische tandheelkunde komt aan bod met een klinische beschouwing over de toepassing van het UDA-verankeringsysteem, een pleidooi voor terughoudendheid met partiële prothesen bij ouderen met een natuurlijk (rest)gebit, een onderzoek naar de kauwfunctie met een volledige prothese en een bijdrage over de smaakbeleving bij prothesedragers. Ook op deze twee laatste terreinen blijft de vp-problematiek moeilijk objectiveerbaar.

Enkele thema's uit de sociale tandheelkunde en radiologie completeren het boek. *Het Tandheelkundig Jaar 1995* geeft opnieuw actuele nascholing op een breed terrein, gebracht in een toegankelijke verpakking. Het boek is zeer waardevol voor iedere algemeen-practicus en wordt dan ook van harte aanbevolen.

J. den Dekker, Amsterdam

H. Spiekerman, red. *Color atlas of dental medicine. Implantology*. Engelstalige druk. 388 bl., 1536 afb. New York: Thieme Medical Publishers, 1995. Prijs DM 298,00. ISBN 0 86577 561 3.

Dit boek is een Engelstalige vertaling van het reeds eerder in deze rubriek besproken *Farbatlanten der Zahnmedizin. 10. Implantologie* (door A.S.H. Duinkerke, NTvT mei 1995). Bij laatstgenoemde, positieve bespreking sluit ondergetekende zich volledig aan. Het betreft een standaardwerk! Overvloedig geïllustreerd aan de hand van prachtige foto's passeren vrijwel alle aspecten van de moderne tandheelkundige implantologie de revue. Ook als handvat bij de informatievoorziening aan (potentiële) patiënten kan het boek goede diensten bewijzen. Biomateriaalkundige en biofunctionele aspecten, indicatiestelling en patiëntselectie en de chirurgische en prothetische behandeling met behulp van de thans gangbare implantaatsystemen worden uitgebreid en met kennis van zaken besproken. Interessant is de uiteenzetting van de auteur omtrent de implantaat- en suprastructuurkeuze bij edentate patiënten. Ook de nazorg en behandeling van complicaties zoals peri-implantitis komen aan bod.

Dit boek zal de boekenkast van een ieder die geïnteresseerd is in de tandheelkundige implantologie zeker verrijken. Een voordeel van de Engelse versie is dat deze veel goedkoper is dan de Duitstalige uitgave.

M.S. Cune, Maarssen

V. Jimínéz-Lopez. *Implant-supported prostheses: occlusion, clinical cases, and laboratory procedures*. 255 bl., 680 afb. Chicago: Quintessence Publishing Co. Inc., 1995. Prijs DM 280,00. ISBN 0 86715 257 5.

Aan de hand van een groot aantal casus van zowel partieel dentate als edentate patiënten wordt in dit boek de prothetische rehabilitatie met vaste en uitneembare constructies op Brånemark-implantaten behandeld. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een ruime hoeveelheid illustraties en kwalitatief goed fotomateriaal. De begeleidende tekst is overzichtelijk en prettig leesbaar. De prothetische en tandtechnische overwegingen en mogelijkheden worden telkens naast elkaar besproken. Dit levert een aantal nuttige tips op met betrekking tot de afdrukprocedure, de pre-prothetische correctie van occlusie

en articulatie van restelementen, het bepalen van de verticale dimensie en het controleren van de pasvorm van het gietstuk. Zo wordt onder meer een techniek beschreven voor het spanningsvrij vervaardigen van uitgebreide gegoten constructies op implantaten. In de mond cementeert de auteur de gouden cilinders in het gietstuk, in plaats van het uit één stuk vervaardigen van dit gietstuk, ter eliminatie van eventuele spanningen die schadelijk zijn voor de implantaten.

In de eerste drie hoofdstukken zet de auteur zijn filosofie omtrent occlusie en articulatie (iets te) globaal uiteen en bij sommige uitspraken ontbreken literatuurverwijzingen. De keuze van de occlusie- en behandelingsconcepten voor de verschillende tandheelkundige situaties is hierdoor wat arbitrair.

De uiteenzetting over de kauwspieren en het temporomandibulaire gewricht in de hoofdstukken 2 en 3 lijkt in dit boek niet echt op zijn plaats, maar het is gezien de achtergrond van de auteur binnen het vakgebied van de craniomandibulaire dysfunctie begrijpelijk dat deze passages toch zijn opgenomen.

Voor tandartsen en tandtechnici die geïnteresseerd zijn in de diverse prothetische en tandtechnische aspecten bij de behandeling van patiënten in combinatie met Bränemark-implantaten, is dit boek zeker de moeite waard. Echter, ook voor hen die andere implantaatsystemen gebruiken, biedt het boek voldoende universele beginselen en principes om de aanschaf ervan te overwegen.

M.S. Cune, Maarssen

M.L. Jones, R.G. Oliver, red. *Walther & Houston's orthodontic notes*. 5e druk. 265 bl., geïll. Oxford: Butterworth-Heinemann Ltd./Wright, 1994. Prijs £ 15.99. ISBN 0 7236 1005 3.

De eerste editie van dit boek stamt uit 1960 en was een bundeling van een serie colleges aan predocoraalstudenten tandheelkunde.

De huidige versie behandelt een veelheid aan onderwerpen die het hele vakgebied van de orthodontie moeten omvatten. Groei en ontwikkeling van gelaat en dentitie, etiologie, diagnostiek en therapie, alsmede een beschrijving van de verschillende orthodontische apparaatsoorten komen aan de orde in 21 korte hoofdstukken, echter zonder recente ontwikkelingen te vermelden. Men kan zich niet aan de indruk onttrekken dat sommige onderdelen sinds de eerste uitgave niet meer herzien zijn. Dit geldt ook zeker voor de verouderde afbeeldingen en zwart-witfoto's. Het boek is niet meer dan de titel suggereert: een aantal losse aantekeningen over orthodontie. De schrijvers, of wellicht de uitgever, doen de nagedachtenis van prof. W.J.B. Houston, een erkend didacticus binnen de orthodontische wereld, geen eer aan door dit boek opnieuw uit te brengen.

J. Schols, Waalwijk

S.E. Stheeman. *Formalizing diagnostic thinking in oral radiology: an analytic approach to the design of computerized decision aids*. 110 bl. Amsterdam: Vrije Universiteit, 1995. Academisch proefschrift. ISBN 90 9008001 5.

Niet zelden komen tandartsen bij eenzelfde casus en identieke informatie hierover tot verschillende diagnoses en behandelingsvoorstellen. Het blijkt altijd weer moeilijk om hun gedachten daarbij te expliciteren en hen vervolgens dichterbij een gouden standaard of expert-oordeel te brengen. In dit proefschrift werd getracht om het denken van tandartsen bij diagnostische beslissingen en bij behandelingsbeslissingen te

formaliseren door een adviessysteem te bouwen en door tandartsen te laten gebruiken. Een adviessysteem is een computerprogramma dat de tandarts ondersteunt bij het stellen van een diagnose en/of het nemen van een behandelingsbeslissing.

De Delphi-techniek werd getest en bruikbaar bevonden voor het verkrijgen van een zo groot mogelijke consensus en een kwalitatief goede diagnose onder beoordelaars van röntgenfoto's en bruikbaar bevonden. In een studie onder PAOT-cursisten werd vervolgens nagegaan in welke mate zij in staat zijn vier verschillende periapicale botafwijkingen van elkaar te onderscheiden. De validiteit van de diagnoses bleek laag en de variabiliteit onder de tandarts-beoordelaars hoog. Dit illustreert dat er mogelijk plaats is voor een computer-adviesstelsel in de tandartspraktijk.

In de aanloop naar de aanleg van het adviessysteem werd vervolgens nagegaan wat de relatie is tussen het vóórkomen van een afwijking en de mate van nauwkeurigheid waarmee tandartsen deze diagnostiseren. Er bleek echter geen eenduidige relatie te bestaan. Wel werd geconstateerd dat tandartsen die twijfelen bij het stellen van een diagnose of het nemen van een behandelingsbeslissing, vaker een onnodige behandeling voorschreven. Om de waarnemingen van een tandarts te relateren aan de bevindingen in de literatuur, stuit de auteur vervolgens op het probleem dat de kansen, waarmee een diagnose juist blijkt of een behandelingsbeslissing het juiste effect sorteert, zeer variabel worden omschreven. Voorgesteld wordt deze kansen objectiever aan te geven.

De verkregen gegevens werden vervolgens verwerkt in een adviessysteem ter ondersteuning van de röntgendiagnostiek van enkele periapicale botafwijkingen en uitgetest onder 27 PAOT-cursisten. Het adviessysteem leidde tot een betere waarneming van de kenmerken van de afwijkingen. Bij ongeveer negen tandartsen verbeterde de diagnostische nauwkeurigheid. Uit een enquête onder de participerende tandartsen bleek dat slechts één tandarts erg negatief stond tegenover het gebruik van een adviessysteem in de praktijk. Het merendeel was niet uitgesproken vóór of tegen, terwijl vijf tandartsen deze ontwikkeling wel zagen zitten.

Het proefschrift geeft een helder verslag van een uitstekend opgezet en nauwkeurig uitgevoerd onderzoek. Gelet op de nog steeds toenemende informatisering in de tandartspraktijk en de resultaten van deze studie, maakt de introductie van adviessystemen in de tandartspraktijk, vooral wanneer het gaat om niet-alledaagse afwijkingen of behandelingen, een goede kans.

E.H. Verdonschot, Nijmegen